

MILLİYET 3 EYLUL 1970

DÜŞÜNENLERİN DÜŞÜNCELERİ

‘Büyük ve teşkilatlı bir imparatorluğu kurarak, türlü badireler içinde çeşitli unsurları yüzyıllar boyunca barış ve ahenk içinde yaşatan Türk milletinin ve devletinin bu imparatorluk tasfiye edildikten sonra da vecibe ve sorumlulukları bulunduğu kabul edilmeli ve iyice bilinmelidir.’

DIŞ TÜRKLER VE GERÇEKLER

BUGÜNLERDE bu sütunlarda sayın bir parlamenterimizin “Dış Türkler” konusundaki yazısı çok ilginç ve önemli idi. Birçok hayati sayılabilecek nitelikteki sorunumuzun yanında bu konuyu da ele almak ve Türk toplumunda bunu devamlı bir şekilde aktüel düzeyde tutmak taraftarı olduğumuz, bunda çeşitli yararlar bulduğumuz için biz de düşüncelerimizi düşününlerin dikkatine sunmak ve gerekirse bunları bir tartışma konusu haline getirmek istiyoruz.

Yazan:

Prof. Tayyib Gökbilgin
İstanbul Üniversitesi Öğretim Üyesi

Bu sorunu bir çok açıdan ele almak, herbirini özellikleri ve önemleri çerçevesinde tahlil ve izaha çalışmak, değerlendirmek, bunlara çözüm şekilleri arayıp bulmaya teşebbüs etmek mümkündür. Fakat, geçmişte olduğu gibi, bugün de, konuyu bir yandan ülkücü, diğer yandan da gerçekçi yönleri ile kavramak oldukça güçtür ve hareket noktaları ile amaçları tayin etmekte ve isabetli bir yol tutmakta çok defa farklı görüşler belirmektedir.

Dış Türk’ler dediğimiz zaman kimleri bu deyim sınırları içinde düşünmek gerekir? Önce bu tarifi bir açıklığa kavuşturmak doğru olur. Zaman zaman anavatana gelen, yerleşen Türk asıllı halklardan, soydaşlarımızdan söz ederiz; yine sık sık çeşitli memleketlerde ve egemenlikler altında kalmış, yaşamakta bulunan Türk soyundan gelen insanların kaderleri, karşılaştıkları güçlükler, baskı ve zulümler hakkında acı haberler alırız. Bunların hepsi de toplumumuzun bir kısmını, özellikle, düşünün aydınları bir süre için ilgilendirir. heyecanlandırır, sonra unutulur, yahut da kendi sorunlarımız ve dertlerimiz bunları bize unutturur. Fakat, bu zavallıların hayat dramları yer yer sürer, gider; meseleler, yaralar kapanmamıştır. Hiç şüphe yok ki, dış Türk’lerin kaderleri, yaşayışları ile ilgilenmek, bu konuda heyecan veya acı duymak, mümkün olduğu nisbette onların yardımlarına koşmayı istemek, sayın parlamenterimizin de açıkladığı gibi, hiçbir suretle, ırkçılık, şovenlik, faşistlik veya emperyalist olmak şeklinde yorumlanamaz. Bu, sadece saf, içten bir milli duygudur, hatta onun üstünde de bir insanlık duygusudur, insanlık borcudur.

Dış Türk’leri iki kısımda ele almak gerekir: Biri, vaktiyle Osmanlı İmparatorluğu camiasında yaşayıp da, son devirlerde anavatan dışındaki yurtlarında kalan ve her bakımdan bizden olan dış Türk’leridir ki, Batı Trakya’da Balkanlarda , Kıbrıs ve

Adalarda, Irak, Suriye gibi güney komşularımızda yaşarlar. Bunların arasına yine bu imparatorluk içinde uzun süre yaşamış Kırım Türkleri, Azeri Türkleri gibi etnik grupları da sokmak mümkündür. İkincisi, bizimle soy, dil, din ve kısmen örf ve adet birliğinde bulunup da, ayrı isimler altında bugün, İranda, Azeri, Türkmen ve diğer Türk asıllı etnik gruplar halinde fakat milli ve azınlık haklarından mahrum olanlar ile, Sovyetler Birliği'nde çeşitli cumhuriyetler halinde yaşayan ve Sovyet vatandaşları sayılan Türkmenler, Özbekler, Tatarlar, Kırgızlar, Başkırtlar ve diğerleridir ki, bunları da geniş anlamı ile dış Türkler kavramı içinde düşünmek mümkündür ve bizce doğrudur.

BATI TRAKYA TÜRKLERİ

Osmanlı İmparatorluğunun parçalanması ile anavatan dışında kalan Türk'lerin durumu iyice bilinmektedir. Batı Trakya'da yaşayanların nasıl ağır şartlar altında yaşadıkları ezildikleri hakkında çok şey yazıldı. 17 yıl önce biz de gözlerimizle bunu görmüş, yaptığımız çeşitli yayınlarda acı gerçeği dile getirmiştik. O zamandan beri değişen çok şey olmadı. Hergün akla hayale gelmeyecek türlü faciaların yaşandığı bu diyar, yazık ki, halkının yüzde seksenden fazlası Türk olduğu bir zamanda yabancı egemenlik altına düştü. Önce devletlerarası andlaşmalara, meşruiyete bağlılık nedenleri ile Misaki Milli hudutları dışında bırakıldı; sonra da onları kurtarıp anavatan hudutları içine almak mümkün olamadı idi. Kıbrıs'daki soydaşlarımızın hayatı, Rodos'da şimdiye kadar varlıklarını , çeşitli metodlarla yokedilmek istenmelerine rağmen, koruyabilmiş Türk'lerin durumu gözlerimizin önündedir. Bulgaristan'da, Romanya'da Yugoslavya'da aşağı - yukarı aynı metodlar, aynı baskılar ve egemen etnik unsur ile adeta öksüz ve kimsesiz kalmış Türk'ler arasında süregelen eşitsizlik hiç kimsenin meçhulü değildir. Eski Musul vilayetimizdeki (Kerkük, Süleymaniye) Türklerin, dost ve kardeş bildiğimiz, Iraklılar tarafından zaman zaman nasıl horlandıkları, farklı muamelelere maruz bırakıldıkları bazan feryatlar halinde kulaklarımıza kadar gelmektedir.

HELE İRAN'DA

Hele İran'daki Türk soyundan olan halkların, Azerilerin, Türkmenlerin, Kaçar, Bayındır gibi saf Türk aşiretlerinin durumu yürekler acısıdır. Bu defa, Tarihi İlimler Kongresinin toplandığı Moskova'da tanıştığımız Sovyet Azerbeycan'ından bir meslekdaşım bize bildirdiğine göre, İran'da Türk asıllı soydaşlarımızın sayısı 12 milyonu bulmaktadır ve hiçbir yerde bunlar için ana dilleri ile öğretim yapan bir okul bile mevcut değildir. Bunların Türk'lük bilincine sahip olmaları asla istenmemekte, kendilerinin Fars aslından geldikleri telkine çalışılmaktadır. her zaman sadık bir İran vatandaşı olduklarını isbat etseler bile... Ne hazindir ki, her sahada iş ve kader birliği yaptığımız dostumuz ve müttefikimiz İran'ın, Üniversitemizde öğrenim yaparken milli şuurlarını güçlendiren, ilerici bir meslek adamı hüviyeti kazanan bu gibi Azeri, Türkmen asıllı gençlere yaptığı baskı ve zulme karşı, hükümetimizi de, hangi sakim düşünce, kayıtsızlık veya gaflet ile olduğunu bilemeyeceğimiz yanlış bir davranış içinde, İran resmi makamlarının haksız maksatlarına alet olmuş görüyoruz. Bu konuda sayın Koçaş'ın görüşlerine tamamiyle

katıldığımızı belirtmek yerinde olur. Yani, dış politikamızı çizerken, milli menfaatlerimizi izlerken, işaret ettiğimiz sahalarda yaşayan dış Türk'lerin durumunu dikkatle gözönünde tutmak ve bu devletlerle yakın ilişkilerimizi, dostluk ve barış ilkelerinin ışığı altında, sürdürürken bu Türk'lerin milli duygularından uzaklaştırılmayarak ve Türk'lük bilinci içinde insanca yaşamalarını ve buldukları toplumun nimetlerinden diğer etnik gruplar derecesinde faydalanmalarını, refahlarını sağlamaya önem vermek mecburiyetindeyiz.

İÇİŞLERİNE KARIŞMAK DEĞİL

Bu ilgimiz o devletlerin iç işlerine karışmak şeklinde asla yorumlanamaz. Zira, bugün uygar dünyada türlü örnek meydandadır: Avusturya, İtalya sınırları içinde kalmış Alman asıllı soydaşları, İtalya, Yugoslavya'da kalmış İtalyan soydaşları. Romanya, Basarabya'da yaşayan Romenleri veya Macaristan, Erdel'de kalan Macarlar ile, onların hayat ve refahları ile ne kadar yakından ilgileniyorlarsa ve bu çok tabii görülyorsa Cumhuriyet Türkiye'sinin de komşu ve dost memleketlerde yaşayan ve kendisinden başka güveneceği ve dayanacağı bulunmayan, türlü haksızlıklar, yoksulluklar ve güçlükler içinde kıvranan soydaşları ile ilgilenmesi, onların dertlerine derman arayıp bulması da o derecede meşrudur, hakkı ve borcudur. Büyük ve teşkilatlı bir imparatorluğu kurarak türlü badireler içinde çeşitli unsurları yüzyıllar boyunca barış ve ahenk içinde yaşatan Türk milletinin ve devletinin, bu imparatorluk tasfiye edildikten sonra da, bir takım vecibeleri, sorumlulukları bulunduğu gerçeği kabul edilmeli ve iyice bilinmelidir.

Diğer yandan, sayın Kocaş'ın da değindiği "Sovyetler Birliğine bağlı ve 40 - 50 milyondan aşağı olmadıkları bilinen diğer Türk asıllı Orta Asyalıların ve Kafkasyalıların durumu" ile de yakından ilgilenmemiz, onları bugünkü şartları ve yaşayışları içinde tanımamız, onlara karşı kardeşlik görevlerimizi yerine getirmemiz gerekir. Geçmiş yüzyıllarda tarih ve coğrafyanın bizi ayırdığı, jeopolitik faktörlerin etkisi altında az çok ayrı bir istikamette gelişmeler gösteren bu akrabalar arasında Türk olduklarını bilmenin tam şuuru içinde bulunanlar çoktur. Birinci ziyaretimizde, on sene önce olduğu gibi, bu defa da, bir kongre vesilesiyle Sovyetler Birliğindeki bir haftalık izlenimlerimiz bu gerçeği tekrar görmek fırsatını verdi. Moskovada tanıştığımız Türk soyundan gelme tarihçi meslekdaşlar arasında Türklük bilinci ve gururu taşıdıklarını, ilme ve insanlığa bu hüviyetleri ile hizmeti en büyük ödev saydıklarını açıklayanlar az değildi ve hepsinin de ister azeri, türkmen, özbek, kırgız, başkirt adını taşısınlar, yüzyıllar boyunca bir imparatorluk kadrosu ile dünya tarihine önemli bir katkıda bulunmuş Türkiye Türklerinin refah ve mutluluğu, her alanda daha büyük bir varlık, ileri çağdaş bir toplum halinde bulunmalarını can ve gönülden diledikleri besbelli idi; böyle bir durumun onlara da güven ve gurur vereceği muhakkaktı

NE YAPALIM?

Şimdi, sırası gelmişken, dış politikamızda, acaba onlara karşı tutumumuz ne olmalıdır? sorusunu kendi kendimize sorabiliriz. Bugüne kadar olduğu gibi tamamen kayıtsız, ilgisiz mi kalalım? Başka koşullar içinde yaşadıkları için onları tanımamazlıktan mı gelelim? Hiç

bir maddi ve manevi bir ilişki kurmaya, refah ve ilerleme yolunda, karşılıklı temas ve yardımlaşma imkanlarını aramayalım mı? Bütün bu sorular elbette, birinci planda, büyük komşumuz Sovyetler Birliği ile genel dış politikamız çerçevesinde mutalaa edilebilirse de, kardeş halklar arasındaki ilişkilerin daha normal, daha anlayışlı ve hayırhah bir yönde gelişmesini sağlamak için bazı çabalar harcamayız mı? Dış politikamızda yakın ve uzak hedefler tesbit edilirken, mesela Azeri Cumhuriyetinin, Özbek Sovyet Cumhuriyetinin veya Türkmenistan Sovyet Cumhuriyetinin dünya sahnesinde ve muvazenesinde kendilerine mahsus yerlerini almaları hususunda daha etkili olamaz mıyız? Birleşmiş Milletlere dahil çeşitli Arap devletleri gibi, bu Türk asıllı Cumhuriyetlerin de bir gün asıl hüviyetleri ile bu kuruluşta bir mevki ve rol sahibi olmaları istikametinde bir politika takip edemez miyiz?

Hiç şüphesiz, bütün sorunların başında, Cumhuriyet Türkiye'sinin daha güçlü, dünya politikasında daha etkili. Türk milletinin de sosyal ve ekonomik alanda ve sosyal adalet ilkesinin hakim olduğu çağdaş uygarlık seviyesine bir an önce ulaşması keyfiyeti gelmekte ve temel sorunun 35 milyon Türk'ün milli dayanışma içinde, sağlam ve geniş anlamda bir Türklük bilincine sahip olması bulunmaktadır. Bunu sağlamak zorunluğunu duyduğumuz gibi bu alanda başarıya ulaşmak için de dış Türkler sorununu bütün özellikleri, önemleri ile ve öncelik taşıyanlarını bir an önce ele almak şartıyla, her an göz önünde bulundurmamız gerektiğine inanıyoruz.